

АНОТАЦІЯ

Боднар К.В.. Механізми державного управління сталим розвитком регіонів України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2024.

В обґрунтуванні актуальності обраної теми дисертаційного дослідження зазначається, що у сучасному світі розвиток регіонів є однією з найбільш актуальних проблем, яка стоїть перед сучасними демократично-правомими державами. Україна не є винятком, оскільки на сьогоднішній день існує нерівномірність розвитку різних регіонів країни, що зумовлено як історичними, так і економічними факторами. Розвиток регіонів вимагає наявності ефективних механізмів державного управління, які забезпечують сталий розвиток регіонів і вирішують питання щодо підвищення рівня життя населення, забезпечення рівномірного розподілу ресурсів, створення нових робочих місць та збільшення доходів місцевих бюджетів.

Одним із підходів до розв'язання даної проблеми є вивчення механізмів державного управління сталим розвитком регіонів. Дослідження цієї теми є важливим науковим завданням, оскільки воно сприятиме виявленню проблемних питань, знайденню ефективних рішень та запропонуванню рекомендацій щодо покращення роботи державних органів в цій сфері. Необхідність дослідження механізмів державно-управлінських засад сталим розвитком регіонів обумовлена й необхідністю підвищення ефективності державного управління, а також практичними потребами вирішення проблем розвитку регіонів. Саме в контексті забезпечення дослідження механізмів державного управління сталим розвитком регіонів опосередковується ключова мета – розробка нових технологій, моделей та механізмів державного управління, які забезпечать сталий розвиток регіонів,

а також допоможуть у вирішенні проблем, пов'язаних з нерівномірністю розвитку регіонів.

На основі визначеної мети, об'єкта, предмета, методів дослідження у дисертаційній роботі здійснено концептуальне обґрунтування та комплексний теоретико-прикладний аналіз механізмів державного управління сталим розвитком регіонів.

За результатами дослідження вперше доведено, що встановлення особливостей функціонування регіону в умовах глобалізації та модернізації вітчизняної економіки та державного управління дозволили розробити модель управління сталим розвитком регіональних соціально-економічних систем та моделей державного управління, що передбачає ефективне використання їх економічного потенціалу в напрямках, які забезпечують найбільшу соціально-економічну віддачу будучи компонентами та пріоритетами загальносвітової концепції сталого розвитку. Аргументовано показано, що стратегічний розвиток держави, регіонів та громад є складним та багатовимірним процесом і потребує ієрархічної системи прийняття та реалізації рішень, однак впровадження децентралізації призводить до руйнування ієрархічної структури стратегічного процесу як на національному рівні, так і на рівні окремих регіонів, відтак, потребує інституційної підтримки, що набуває особливого значення в управлінні сталим розвитком

Відповідно до проблематики дисертації *удосконалено*: існуючі знання щодо етимологічного змісту механізмів управління сталим розвитком регіонів шляхом виокремлення концепцій та підходів з позицій виділення особливої цінності взаємозв'язків їх державно-управлінської діяльності; ключові підходи розуміння механізмів управління сталим розвитком регіонів на сучасному етапі українського державотворення в умовах адаптації вітчизняної публічно-організаційної діяльності до загальноєвропейських стандартів.

Було визначено *напрями подальшого розвитку предмету дослідження*:

виокремлення сутності змісту поняття сталого розвитку крізь механізми державного управління; визначено, що наявність різних, а іноді й навіть досить протилежних ідей стосовно визначення сутності сталого розвитку унеможлиблює його використання на загальнонауковому рівні, відтак, запропоновано визначення даного поняття як основу децентралізованого державного управління під яким необхідно розуміти збалансований розвиток економічної, соціальної та екологічної підсистем з метою задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь у довгостроковій перспективі на основі гармонійного поєднання інтересів людини та суспільства, публічно-правових прав та інтересів, здійснюваної системою органів державної влади, місцевого самоврядування, а також іншими суб'єктами, діяльність яких прямо та опосередковано направлена на реалізацію соціально-значимих та економічно-обґрунтованих функцій держави; визначення сутності та змісту конкурентоспроможності як головного елементу становлення сталого розвитку регіонів у державноуправлінському аспекті шляхом використання комплексного іструментарію таких методів як законодавчий, плановий, економічний та організаційно-управлінський; узагальнення зарубіжного досвіду механізмів державного управління сталим розвитком регіонів; визначено, що найбільш оптимальним та дієвим зразком для української моделі державотворення є фінська модель шляхом впровадження на загальнодержавному рівні принципів, стратегій, інфраструктур та методів національної політики спрямованої на досягнення цілей сталого розвитку, в тому числі, через утворення та функціонування спеціального органу державного управління.

Отримані в дисертаційному дослідженні результати в їхній сукупності дозволили вирішити конкретне теоретико-прикладне та науково-дослідницьке завдання, що полягає в системному дослідженні та теоретичному обґрунтуванні і розробці практичних рекомендацій з удосконалення механізмів державного управління сталим розвитком регіонів. Доктринальне узагальнення одержаних результатів дисертаційної роботи

надало змогу сформулювати такі важливі висновки.

Доведено, що представлений аналіз різних, а іноді й навіть досить протилежних ідей щодо визначення сутності сталого розвитку дозволяє виокремити авторське визначення даного поняття як основу децентралізованого державного управління під яким необхідно розуміти збалансований розвиток економічної, соціальної та екологічної підсистем з метою задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь у довгостроковій перспективі на основі гармонійного поєднання інтересів людини та суспільства, публічно-правових прав та інтересів, здійснюваної системою органів державної влади, місцевого самоврядування, а також іншими суб'єктами, діяльність яких прямо та опосередковано направлена на реалізацію соціально-значимих та економічно-обґрунтованих функцій держави.

Обґрунтовано, що стратегічний розвиток країн, регіонів та громад є складним та багатовимірним процесом і потребує ієрархічної системи прийняття та реалізації рішень. Однак впровадження децентралізації призводить до руйнування ієрархічної структури стратегічного процесу як на національному рівні, так і на рівні окремих регіонів. У західноєвропейських країнах це протиріччя вирішується через багаторівневе управління, що підвищує спроможність до стратегічного розвитку як держави, так і її регіональних складових. Організація такої адміністративної системи в Україні потребує інституційної підтримки, адже існують певні елементи політичної децентралізації, особливо на рівні обласної та районної автономії, такі як обрання представницьких органів, наявність власної юрисдикції та бюджетів, але рівень місцевої автономії в Україні залишається слабким у вирішенні питань регіонального розвитку через відсутність дієвих місцевих податків, розподілу державного бюджету між територіальними громадами та відсутність фінансової незалежності виконавчих рад відповідних місцевих та регіональних органів публічної влади, що прямо та опосередковано впливає

на процеси забезпечення сталого розвитку як держави в цілому, так і її окремих регіонів.

Дослідження теоретичних заходів та практичних навичок, дозволили сформулювати найважливіші пріоритетні напрямки для основної стратегії регіонального інноваційного розвитку як ключового вектору забезпечення сталого розвитку регіонів. Вони включають: широке застосування передових технологій, освоєння напрямків сучасних технологій у майбутньому, підвищення конкурентоздатності товарів вітчизняного виробництва, вихід на нові ринки, підвищення життєвого рівня населення; стабільну підтримку прикладних й фундаментальних наукових досліджень, потрібних для формування підґрунтя для технологій наступним поколінням, гарантії конкурентоспроможності виготовленої продукції на світовому й внутрішньому ринках; прискорення розвитку інформаційного та телекомунікаційного сектора передових технологій – джерела ефективного економічного зростання та високої продуктивності праці; постійне впровадження інноваційних інвестицій, економічної модернізації на основі сучасної науково-технічної бази, заміну застарілих фондів в економіці на ефективні сучасні технологічні системи для забезпечення ресурсного збереження, конкурентоспроможності виготовленої продукції, розвитку інноваційної інфраструктури.

Комплексний аналіз теоретико-методологічних основ сталого розвитку, встановлення особливостей функціонування регіону в умовах глобалізації та модернізації вітчизняної економіки дозволили розробити модель управління сталим розвитком регіональних соціально-економічних систем в умовах глобалізації, що передбачає ефективне використання їх економічного потенціалу в напрямках, що забезпечують найбільшу соціально-економічну віддачу. Матеріальною основою моделі сталого регіонального розвитку є економічний потенціал, який включає наступні їх види: інноваційний, виробничий, інфраструктурний, фінансовий, трудовий, підприємницький, інформаційний, демографічний, природноресурсний, освітній, експортний,

інтеграційний та зовнішньоекономічних зв'язків. Причому дана модель передбачає, що потенціал сталого розвитку є результатом суперечливої взаємодії різноспрямованих факторів та умов: 1) що відображають минуле («ресурси»); 2) що характеризують сьогодення («резерви»); 3) що передбачають розвиток («майбутнє», нарощування ресурсів та резервів, необхідних для формування сталого розвитку). Фактори та умови сталого розвитку виявляють свій вплив у конкретних умовах просторово-часового континууму, причому головною умовою сталого розвитку регіону є не створення та збільшення потенціалу, а використання його з максимальним соціально-економічним ефектом.

З урахуванням комплексного аналізу, зауважено, що Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною, є важливим документом, який забезпечує стратегічне партнерство між двома сторонами та містить ряд положень, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку України, що є ключовою та пріоритетною метою для країни в умовах адаптації вітчизняного законодавства та моделей державного управління. Одним із найважливіших принципів, який закладено в Угоді про асоціацію, є сталість розвитку. Цей принцип покладається в основу Угоди та визначається як забезпечення збалансованого розвитку на економічному, соціальному та екологічному рівнях. Угода передбачає зобов'язання України щодо реалізації Програми забезпечення сталого розвитку України, яка містить стратегічні напрямки забезпечення сталого розвитку країни на основі збалансованого підходу до розвитку економіки, соціальної сфери та охорони довкілля, а також положення, які передбачають співпрацю між Україною та ЄС щодо розвитку та захисту прав людини та соціальної сфери. Ці заходи є важливими складовими сталого розвитку, оскільки забезпечення соціальної справедливості та захисту прав людини – це важливі чинники, які сприяють сталому розвитку суспільства. Угода надає підтримку Україні у здійсненні заходів щодо захисту довкілля та природних ресурсів, що включає сприяння розвитку екологічно чистих технологій та енергетики, а також співпрацю

щодо здійснення заходів з мінімізації наслідків катастроф та природних катастроф. Окремі аспекти направлені на співпрацю між Україною та ЄС щодо розвитку та захисту прав людини та соціальної сфери, що є важливими складовими сталого розвитку; щодо підтримки розвитку місцевого самоврядування та забезпечення економічної стабільності регіонів, а також вектори стосовно боротьби з корупцією та забезпечення прозорості управління, що є важливими складовими сталого розвитку.

Ключові слова: державне управління, публічне управління, механізми державного управління, сталий розвиток регіонів, механізми державного управління сталим розвитком регіонів, державне управління сталим розвитком регіонів, сталий розвиток, регіональний розвиток, децентралізація, загальноєвропейський досвід.

ABSTRACT

Bodnar K.V.. Mechanisms of government administration for sustainable regional development of Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the Doctor of Philosophy on a specialty 281 – Public Management and Administration. – V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2024.

In justifying the relevance of the chosen topic of the dissertation research, it is noted that in the modern world, the development of regions is one of the most urgent problems facing modern democratic and right-wing states. Ukraine is no exception, as today there is an uneven development of different regions of the country, which is due to both historical and economic factors. The development of regions requires the presence of effective state management mechanisms that ensure the sustainable development of regions and resolve issues related to raising the standard of living of the population, ensuring equal distribution of resources, creating new jobs, and increasing local budget revenues.

One of the approaches to solving this problem is to study the mechanisms of state management of the sustainable development of regions. The study of this topic is an important scientific task, as it will help identify problematic issues, find effective solutions, and offer recommendations for improving the work of state bodies in this area. The necessity of researching the mechanisms of state management foundations for the sustainable development of regions is due to the need to increase the efficiency of state administration, as well as the practical needs to solve the problems of regional development. It is in the context of ensuring the research of mechanisms of state management of the sustainable development of regions that the key goal is mediated - the development of new technologies, models and mechanisms of state management that will ensure the sustainable development of regions, as well as help in solving problems related to

uneven development of regions.

Based on the defined goal, object, subject, research methods, a conceptual justification, and a complex theoretical-applied analysis of the mechanisms of state management of sustainable development of regions were carried out in the dissertation work.

According to the results of the study, it was proved for the first time that the establishment of the features of the functioning of the region in the conditions of globalization and modernization of the domestic economy and public administration made it possible to develop a management model for the sustainable development of regional socio-economic systems and models of public administration, which involves the effective use of their economic potential in directions that provide the greatest socio-economic return as components and priorities of the global concept of sustainable development. It is argued that the strategic development of the state, regions and communities is a complex and multidimensional process and requires a hierarchical system of decision-making and implementation, however, the implementation of decentralization leads to the destruction of the hierarchical structure of the strategic process both at the national level and at the level of individual regions, therefore, it requires institutional support, which is of particular importance in the management of sustainable development

In accordance with the issues of the dissertation, the following was improved: existing knowledge regarding the etymological content of mechanisms for managing the sustainable development of regions by distinguishing concepts and approaches from the positions of highlighting the special value of the relationships of their state-management activities; key approaches to understanding the mechanisms of managing the sustainable development of regions at the current stage of Ukrainian state formation in the conditions of adaptation of domestic public-organizational activities to common European standards.

The directions for the further development of the research subject were determined: the identification of the essence of the content of the concept of

sustainable development through the mechanisms of state management; it was determined that the presence of different, and sometimes even quite opposite, ideas regarding the definition of the essence of sustainable development makes it impossible to use it at the general scientific level, therefore, it is proposed to define this concept as the basis of decentralized public administration, under which it is necessary to understand the balanced development of economic, social and ecological subsystems with the aim meeting the needs of current and future generations in the long term based on a harmonious combination of human and social interests, public legal rights and interests, implemented by the system of state authorities, local self-government, as well as other subjects whose activities are directly and indirectly directed to the realization of social – significant and economically justified functions of the state; determination of the essence and content of competitiveness as the main element of the formation of sustainable development of regions in the state management aspect by using a complex toolkit of such methods as legislative, planning, economic and organizational-management; generalization of foreign experience of mechanisms of state management of sustainable development of regions; it was determined that the most optimal and effective model for the Ukrainian model of state formation is the Finnish model through the implementation at the national level of the principles, strategies, infrastructures and methods of national policy aimed at achieving the goals of sustainable development, including through the formation and functioning of a special public administration body.

The results obtained in the dissertation research in their totality allowed to solve a specific theoretical-applied and scientific-research task, which consists in systematic research and theoretical substantiation and development of practical recommendations for improving the mechanisms of state management of sustainable development of regions. The doctrinal generalization of the obtained results of the dissertation made it possible to formulate the following important conclusions.

It is proven that the presented analysis of different and sometimes even quite

opposite ideas regarding the definition of the essence of sustainable development allows us to single out the author's definition of this concept as the basis of decentralized public administration, which should be understood as the balanced development of economic, social and ecological subsystems in order to meet the needs of current and future generations in the long term, on the basis of a harmonious combination of the interests of man and society, public legal rights and interests, carried out by the system of state authorities, local self-government, as well as other subjects whose activities are directly and indirectly aimed at the realization of socially significant and economically justified functions of the state.

It is substantiated that the strategic development of countries, regions and communities is a complex and multidimensional process and requires a hierarchical system of decision-making and implementation. However, the introduction of decentralization leads to the destruction of the hierarchical structure of the strategic process both at the national level and at the level of individual regions. In Western European countries, this contradiction is resolved through multi-level management, which increases the capacity for strategic development of both the state and its regional components. The organization of such an administrative system in Ukraine requires institutional support, because there are certain elements of political decentralization, especially at the level of regional and district autonomy, such as the election of representative bodies, the presence of their own jurisdiction and budgets, but the level of local autonomy in Ukraine remains weak in solving regional development issues due to the lack of effective local taxes, the distribution of the state budget between territorial communities and the lack of financial independence of the executive councils of the relevant local and regional public authorities, which directly and indirectly affects the processes of ensuring the sustainable development of both the state as a whole and its individual regions.

The study of theoretical measures and practical skills made it possible to formulate the most important priority directions for the main strategy of regional innovative development as a key vector of ensuring the sustainable development of

regions. They include: wide application of advanced technologies, mastering the directions of modern technologies in the future, increasing the competitiveness of domestically produced goods, entering new markets, raising the standard of living of the population; stable support of applied and fundamental scientific research, necessary for forming the basis for technologies for the next generation, guaranteeing the competitiveness of manufactured products on the world and domestic markets; accelerating the development of the information and telecommunications sector of advanced technologies – sources of effective economic growth and high labor productivity; constant implementation of innovative investments, economic modernization based on a modern scientific and technical base, replacement of outdated funds in the economy with effective modern technological systems to ensure resource conservation, competitiveness of manufactured products, development of innovative infrastructure.

A comprehensive analysis of the theoretical and methodological foundations of sustainable development, establishing the peculiarities of the functioning of the region in the conditions of globalization and modernization of the domestic economy made it possible to develop a management model for the sustainable development of regional socio-economic systems in the conditions of globalization, which provides for the effective use of their economic potential in areas that provide the greatest social economic return. The material basis of the model of sustainable regional development is the economic potential, which includes the following types of them: innovative, production, infrastructural, financial, labor, entrepreneurial, informational, demographic, natural resource, educational, export, integration, and foreign economic relations. Moreover, this model assumes that the potential of sustainable development is the result of a contradictory interaction of multidirectional factors and conditions: 1) reflecting the past ("resources"); 2) that characterize the present ("reserves"); 3) that provide for development ("the future", building up resources and reserves necessary for the formation of sustainable development). The factors and conditions of sustainable development manifest their influence in the specific conditions of the space-time

continuum, and the main condition for the sustainable development of the region is not the creation and increase of potential, but its use with the maximum socio-economic effect.

Considering the comprehensive analysis, it is noted that the Association Agreement between the European Union and Ukraine is an important document that ensures a strategic partnership between the two parties and contains several provisions aimed at ensuring the sustainable development of Ukraine, which is a key and priority goal for the country in conditions of adaptation of domestic legislation and models of public administration. One of the most important principles laid down in the Association Agreement is sustainable development. This principle is the basis of the Agreement and is defined as ensuring balanced development at the economic, social, and environmental levels. The agreement provides for Ukraine's obligations to implement the Program for Ensuring the Sustainable Development of Ukraine, which contains strategic directions for ensuring the country's sustainable development based on a balanced approach to the development of the economy, social sphere, and environmental protection, as well as provisions that provide for cooperation between Ukraine and the EU on the development and protection of human rights and the social sphere. These measures are important components of sustainable development, as ensuring social justice and protection of human rights are important factors that contribute to the sustainable development of society. The agreement provides support to Ukraine in the implementation of measures to protect the environment and natural resources, which includes promoting the development of environmentally friendly technologies and energy, as well as cooperation in the implementation of measures to minimize the consequences of disasters and natural disasters. Certain aspects are aimed at cooperation between Ukraine and the EU regarding the development and protection of human rights and the social sphere, which are important components of sustainable development; in supporting the development of local self-government and ensuring the economic stability of the regions, as well as vectors on the fight against corruption and ensuring the transparency of management,

which are important components of sustainable development.

Keywords: government administration, public administration, mechanisms of government administration, sustainable regional development, mechanisms of public administration for sustainable regional development, public administration for sustainable regional development, sustainable development, regional development, decentralization, European experience.